

Datum

2024-02-26

Adress

August Palms Plats 1

Diarienummer

STK-2023-1676

Yttrande

Till

Socialdepartementet

Remiss Socialdepartementet - Promemorian om ett förtydligt brottsförebyggande ansvar för socialnämnden

S2023/03181

Sammanfattning

Malmö stad har getts möjlighet att yttra sig över promemorian Ett förtydligt brottsförebyggande ansvar för socialnämnden. Förslaget är en komplettering till betänkandet En hållbar socialtjänst - En ny socialtjänstlag (SOU 2020:47) och bestämmelserna föreslås träda i kraft samtidigt som eventuella ändringar med anledning av det betänkandet.

Malmö stad ställer sig i huvudsak positiv till förslaget att förtydliga socialnämndens ansvar för brottsförebyggande arbete gällande barn och unga. Förslaget om införande av en generell bestämmelse medför att socialnämnden även får ett utpekat ansvar för brottsförebyggande arbete gällande vuxna individer.

Förslagen ska inte innebära någon inskränkning i ansvaret för andra huvudmän men socialnämndens ansvar behöver förtydligas. Andra centrala aktörers ansvar i det brottsförebyggande arbetet bör tydliggöras på motsvarande sätt. Forskning behövs för att följa upp och utvärdera metoder som används. Informationsöverföring mellan olika aktörer och vägledning i vilka sekretessbrytande bestämmelser som blir tillämpliga behövs för att nå en effektiv samverkan. Malmö stad anser även att de ekonomiska konsekvenserna bör utredas ytterligare och att kommunerna bör kompenseras i enlighet med finansieringsprincipen.

Yttrande

Malmö stad är i huvudsak positiv till förslaget att förtydliga socialnämndens ansvar för det brottsförebyggande arbetet gällande barn och unga. Malmö stad vill dock lämna följande synpunkter.

Flertal parallella utredningar gör det svårt att skapa en överblick

För närvarande pågår ett flertal statliga utredningar och nationella satsningar som berör socialtjänstens arbete för att förebygga och motverka kriminalitet. Det är en fragmenterad process som gör det svårt att överblicka helheten och dess konsekvenser.

Förtydligande av socialtjänstens uppdrag

Enligt socialtjänstlagen har socialtjänsten det yttersta ansvaret att säkerställa att alla individer får det stöd de behöver, oavsett om det är annan huvudmans ansvar. Malmö utför redan idag flera av de uppgifter och insatser som enligt promemorian kan ingå i brottsförebyggande arbete med barn och unga.

Genom att ensidigt peka ut socialnämnden som ansvarig för det brottsförebyggande arbetet finns det en risk att socialtjänsten får ta ett större ansvar än vad som är rimligt i förhållande till dess uppdrag och förutsättningar. Individernas behov är ofta omfattande och komplexa och kräver insatser inom olika livsområden från flera olika aktörer. Gränsdragningsproblematik kan uppstå vilket kan leda till ökade arbetsuppgifter och ökade kostnader för socialtjänsten.

Förslaget att införa en generell bestämmelse om att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka kriminalitet medför att socialtjänsten får ett utpekat ansvar att arbeta med personer i alla åldrar som har kriminalitet som huvudproblematik, det vill säga även vuxna. Innehållet i socialtjänstens uppdrag för målgruppen är inte tydligt definierat. Uppdraget behöver därför förtydligas ytterligare genom vägledning i nationella föreskrifter.

Peka ut kärnaktörer som har ett ansvar i samverkan med socialtjänsten

Promemorian beskriver att socialnämnden ofta anses som en av huvudaktörerna för det förebyggande arbetet och med ett utökat ansvar kan det uppfattas som att socialnämnden ensam bär ansvaret. Malmö stad vill i sammanhanget framhålla att olika aktörer i en kommun behöver bidra för att skapa prosociala normer och positiva socialiseringsprocesser för barn och unga.

För att samhället på ett tidigt stadium ska kunna förebygga och motverka kriminalitet är det av vikt att lagstiftaren pekar ut de kärnaktörer som har ett ansvar och ger dem tydliga uppdrag samt förutsättningar att utföra uppdragen. Exempelvis kan implementeringen av teoribaserade insatser och metoder som bygger på samverkan underlättas genom enhetliga krav på berörda aktörer att arbeta med kunskapsbaserade modeller och metoder, jämfört med att peka ut en enskild aktör som ansvarig för att implementera dem.

Barn och vuxna med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar behöver särskilt stöd. En utmaning i arbetet med att förebygga eller motverka kriminalitet är bristande tillgång till hälso- och sjukvårdens insatser i den samverkan som ofta krävs kring målgruppen. Om psykiatrin pekas ut som en aktör som särskilt behöver samverka med socialnämnden skulle det underlätta möjligheten att exempelvis fånga upp och identifiera personer med dessa funktionsnedsättningar. Socialtjänsten behöver ökad kunskap om personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar för att kunna tillämpa rätt metoder och stödinsatser. Det är även av vikt att socialtjänsten har kunskap om risk- och skyddsfaktorer för denna målgrupp.

I det brottsförebyggande arbetet är det av vikt att lyfta fram att personer med funktionsnedsättningar kan ha behov av personal med särskild kunskap och kompetens och den enskilde kan ha behov av annat stöd för att beskriva sin situation och för att kunna ta del av stödsatser. Detta innefattar både brottsoffer och förövare. Det behövs kompetens om det brottsförebyggande arbetet inom LSS-verksamheter, den anpassade skolan samt hälso- och sjukvården för att kunna identifiera personer i utsatthet.

Promemorian lyfter att orosanmälningar ger kunskap om barn i riskzon för kriminalitet men den oro som en viss aktör ger uttryck för behöver kompletteras genom information av andra aktörer; förskola och skola, polis och fritidsgårdar med flera. Malmö stad anser att det är positivt att andra myndigheters ansvar samt olika former av samverkansavtal lyfts fram i promemorian. Vissa kommuner har olika facknämnder inom till exempel socialtjänstens verksamhetsområde. I syfte att minska risken att individer faller mellan stolarna bör det tydliggöras att de sociala nämnderna har en skyldighet att samverka i dessa frågor.

Tydliggör vilka sekretessbrytande bestämmelser som blir tillämpliga

Lagstiftaren behöver tydliggöra under vilka förutsättningar information kan överföras mellan olika aktörer. Socialtjänstens brottsförebyggande arbete ställer krav på att olika sociala facknämnder inom en och samma kommun kan dela den information som behövs i detta avseende. Psykiatrin är ett annat exempel på en aktör som socialtjänsten behöver få information från för att kunna fånga upp och arbeta brottsförebyggande mot individer som kan tänkas vara i behov av stöd. En annan aktör som socialtjänsten behöver få information från är Polismyndigheten och det är därför önskvärt att det tydliggörs om Polismyndigheten i brottsförebyggande syfte kan lämna uppgifter till socialtjänsten med stöd av generalklausulen i 10 kap. 27 § OSL.

Universellt brottsförebyggande arbete

Malmö stad anser att det är en brist att promemorian i så liten utsträckning betonar vikten av att använda sig av universellt brottsförebyggande arbete. Dessa insatser riktar sig till en hel befolkningsgrupp, oavsett individuell risk. För det arbetet finns det systematiska, evidens- och manualbaserade program.

Med ett universellt förebyggande arbete når man breda befolkningsgrupper oavsett personernas individuella risk. Preventionparadoxen – ”I en stor grupp med människor som utsätts för en liten risk genereras många fler fall än i en liten grupp med hög risk.” Konklusionen är att den största förebyggande effekten brukar nås med små insatser riktade till en hel befolkningsgrupp jämfört med stora insatser till en högriskgrupp.

Ett effektivare brottsförebyggande arbete ställer krav på evidensbaserade insatser

Malmö stad anser att betydelsen av en välfungerande samverkan mellan bland annat förskolan och socialtjänsten och andra viktiga aktörer kring tidiga förebyggande insatser bör understrykas och instämmer i vad som sägs i promemorian om att insatser som ges behöver vara ändamålsenliga och effektiva utifrån kunskapsbaserat stöd. I

detta sammanhang är det även av vikt att återkoppling kring orosanmälningar görs för att följa upp insatser till barnet eller till den unge.

Malmö stad vill i sammanhanget lyfta att inom preventionsvetenskapen finns kunskap om vilka insatser som fungerar, vilka som inte har någon effekt och vilka som till och med kan medföra skadliga effekter. Bland de metoder som utvärderats finns ett antal långsiktiga, preventiva universella åtgärder som ger effekt på det allmänna planet.

Tidiga insatser är centralt

Malmö stad vill lyfta att begreppet tidiga insatser beskriver insatser som ges till individer med redan uppkomna problem och ska inte förväxlas med förebyggande insatser. På engelska heter det ”Continuum of Care” och togs fram av det amerikanska Institute of Medicine i mitten av 1990-talet. Det är den vanligaste, och mest accepterade, bilden av prevention och vård och behandling. Malmö stad instämmer i att det är viktigt med tidiga insatser och vill i sammanhanget påpeka att tidiga insatser inte är förbehållet en specifik åldersgrupp bland barn och unga.

Vikten av en god kommunikation och samverkan med vårdnadshavare

En god kommunikation och samverkan med vårdnadshavare till små barn är av stor vikt. Förskolan har återkommande kontakter med hemmen och möjlighet att skapa tillit till vårdnadshavarna vilket kan utgöra en brygga till insatser som erbjuds av socialtjänsten. Det finns även goda möjligheter att skapa tillit genom det uppsökande arbete som bedrivs tillsammans med civilsamhället för att nå ut till familjer i utsatta områden vars barn inte deltar i förskola. Bland familjer som lever i socioekonomisk utsatthet med utanförskap och segregation finns en ökad risk för misstro gentemot samhällsinstitutioner såsom exempelvis socialtjänst och förskola. Lokala föreningar med stort förtroendekapital kan bemöta misstro och ryktesspridning, ge rättvisande information och lägga grunden till ett förtroende till förskola och socialtjänst.

Föräldraskapsstöd en viktig del av det förebyggande arbetet

Föräldraskapsstöd som nämns i promemorian utgör ett viktigt inslag i det förebyggande arbetet. De verksamheter som är samlokaliserade på familjecentralerna - öppen förskola, barnmorskemottagning och barnvårdscentral bidrar till att slussa föräldrar till dessa stödinsatser liksom till övriga verksamheter utifrån familjernas behov. Detta arbete utgör en viktig del i ett brett frivilligt förebyggande arbete genom att identifiera riskfaktorer och vid behov kunna erbjuda tidiga selektiva eller indikerade insatser till små barn och deras vårdnadshavare. En väl utbyggd samverkan mellan socialtjänsten och förskolan skulle på ett liknande sätt kunna uppmärksamma föräldrar på det föräldraskapsstöd som socialtjänsten erbjuder.

Malmö stad instämmer i vad promemorian säger om handlingsplan för brottsförebyggande föräldraskapsstöd (S2021/0111) och att föräldrar med kognitiva svårigheter särskilt behöver uppmärksammas. Det är viktigt med kunskap och kompetens för att möta dessa föräldrar samt att insatser och stöd ges i ett tidigt skede. Det behöver även finnas en fungerande och framarbetad samverkan med förskola, grundskola och hälso- och sjukvård för att fånga upp föräldrar som utifrån sin funktionsnedsättning behöver särskilt stöd. Det är positivt att förslaget lyfter vikten av

konsekvensanalyser för bland annat barn. Malmö stad skulle dock vilja att en konsekvensanalys görs specifikt för personer med en funktionsnedsättning.

Behov av ett nationellt kunskapsstöd

Malmö stad anser att det är viktigt att socialtjänstens arbete utformas utifrån bästa tillgängliga kunskap och beprövad erfarenhet. Flera olika aktörer tillhandahåller information och kunskap om brottsförebyggande insatser vilket kan bidra till en otydlighet kring vilken aktör som socialtjänsten i första hand ska vända sig till. Socialstyrelsen tillhandahåller kunskapsstöd för området men inte nationella riktlinjer av det slag som för missbruks- och beroendevården.

I det brottsförebyggande arbetet är det av vikt att lyfta fram att såväl barn som vuxna med funktionsnedsättningar kan i rollen som brottsutövare eller förövare ha behov av särskilt stöd för att ta till sig information. Det behövs kompetens om det brottsförebyggande arbetet inom LSS-verksamheter, den anpassade skolan samt hälso- och sjukvården för att kunna identifiera personer i utsatthet. Det vore därför önskvärt med ett samordnat, nationellt kunskapsstöd.

Behov av systematisk forskning

Malmö stad vill också understryka att det finns behov av systematisk forskning kring de metoder och modeller som används idag för att öka kunskapen om vad som fungerar.

Behov av att stärka skyddet för verksamheten

Malmö stad konstaterar att den nya utpekade målgruppen innebär att socialtjänsten utifrån sitt arbetsmiljöansvar kommer behöva se över säkerheten och skyddsnivån i sin verksamhet. Polisen och andra rättsvårdande myndigheter har en högre skyddsnivå avseende lokaler, personal och information i sin verksamhet än vad socialtjänsten har. Det är olyckligt att promemorian inte belyser denna del bland annat utifrån risken för otillåten påverkan.

Konsekvensbedömning

Malmö stad bedömer att socialtjänsten har behov av mer kunskap och stöd för att kunna göra likvärdiga bedömningar så att de kvinnor och flickor som har behov av insatser kopplat till kriminalitet kan uppmärksammas mer än i dag.

Socialtjänstens ansvar och uppdrag gällande målgruppen kriminella vuxna behöver klargöras ytterligare innan det är möjligt att göra en fullständig bedömning kring de ekonomiska konsekvenserna.

Implementering av nya insatser och metoder samt utbildning och vidmakthållande av dessa metoder kommer att vara förenat med kostnader. Manualbaserade bedömnings- och behandlingsmetoder är dessutom ofta licensskyddade vilket medför ytterligare kostnader.

Åtgärder för att höja säkerheten och skyddsnivån i socialtjänstens verksamhet kommer att medföra högre kostnader. De medel som tillförs kommunerna för omställningen till

ny socialtjänstlag kan inte antas täcka de kostnader som förslagen i promemorian medför. Kommunerna bör därför kompenseras för detta utifrån finansieringsprincipen.

Ordförande

Katrin Stjernfeldt Jammeh

Sekreterare

Agnes Wemme